
Денис НАТЕСА

*аспірант відділу змісту і технологій професійної освіти
Інституту професійної освіти НАПН України*

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасний етап розвитку української освіти визначається активними процесами європейської інтеграції, які зумовлюють підвищення вимог до професійної підготовки педагогів. У цьому контексті особливого значення набуває формування правової компетентності як ключового компонента їхньої професійної діяльності. Володіння правовими знаннями, уміння орієнтуватися в нормативно-правовому полі та здатність реалізовувати принципи верховенства права в практиці освітньої роботи є необхідними умовами забезпечення якості освіти й дотримання європейських цінностей.

Водночас у процесі адаптації українського освітнього законодавства до норм Європейського Союзу актуалізується потреба в педагогах, здатних, окрім транслявання знань, виступати носіями демократичних цінностей, прав людини, академічної доброчесності. Правова компетентність у такому ракурсі постає як професійна характеристика й чинник суспільної стабільності, формування правової культури та розвитку громадянського суспільства.

Мета розвідки – обґрунтувати теоретичні засади та визначити педагогічні умови формування правової компетентності педагогів у контексті євроінтеграційних процесів, розкрити її значення для професійної діяльності й суспільного розвитку, а також окреслити напрями вдосконалення освітньої практики відповідно до вимог європейського правового простору.

Проблематика формування правової компетентності педагогів нерозривно пов'язана з утвердженням академічної доброчесності, яка виступає базовою цінністю сучасної освіти. У цьому контексті заслуговує на увагу дослідження В. Григоренко, М. Давидової та Н. Шевченко, де академічна доброчесність розглядається як ціннісний орієнтир у процесі формування культурної й етичної компетентностей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти [1]. Автори наголошують, що правова складова педагогічної діяльності невіддільна від етичних норм і культурних засад професійної взаємодії.

Євроінтеграційний вектор підготовки педагогів простежується в роботі А. Джурило, яка аналізує загальноєвропейські рекомендації щодо академічної доброчесності та їхню адаптацію у вітчизняному освітньому просторі [2]. Дослідниця підкреслює, що гармонізація освітньо-правових стандартів з нормами ЄС потребує не лише інституційних змін, але й підвищення рівня правової культури самих педагогів.

Актуальні підходи до розвитку академічної культури студентів у кризових умовах представлено в дослідженні О. Семеног [3]. Авторка акцентує на тому,

що під час воєнного часу особливо зростає роль педагогів як провідників демократичних і правових цінностей у суспільстві, що безпосередньо впливає на формування їхньої правової компетентності.

Ю. Суліма та С. Деніжна розглядають академічну доброчесність крізь призму етичного й нормативно-правового регулювання в межах університетської спільноти [4]. Вони доводять, що забезпечення балансу між правовими нормами й моральними стандартами у вищій освіті формує правову відповідальність і соціально орієнтовану позицію педагогів.

Зі свого боку Л. Філіпенко, О. Думанський та О. Козак у представленій роботі актуалізують виклики, пов'язані з використанням штучного інтелекту в освітньому й науковому середовищі [5]. Дослідники підкреслюють необхідність посилення правового регулювання, що визначає нові орієнтири у формуванні правової й академічної компетентності сучасних педагогів.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що формування правової компетентності педагогів у контексті євроінтеграційних процесів ґрунтується на поєднанні академічної доброчесності, етичних норм, нормативно-правового регулювання й новітніх викликів цифровізації освіти.

Формування правової компетентності педагогів у сучасних умовах євроінтеграційних процесів виступає одним із ключових напрямів модернізації вітчизняної освіти. *Правова компетентність* розглядається як інтегративна характеристика особистості, що поєднує знання про норми права, уміння їх застосовувати у професійній діяльності, здатність дотримуватися принципів верховенства права, академічної доброчесності й етичних стандартів. Теоретичним підґрунтям формування правової компетентності педагогів є компетентнісний підхід, який акцентує увагу на практичному вимірі професійної підготовки; аксеологічний підхід, що орієнтує на формування цінностей демократії, свободи, рівності й толерантності, а також культурологічний підхід, котрий дозволяє розглядати правову компетентність як складову правової культури суспільства. У євроінтеграційній парадигмі правова компетентність педагогів постає як чинник гармонізації українського освітнього простору з європейськими стандартами, закріпленими в міжнародних документах і практиках, зокрема в Лісабонській конвенції про визнання кваліфікацій та Європейських стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості вищої освіти.

Ефективність формування правової компетентності педагогів залежить від реалізації низки педагогічних умов. По-перше, важливим є інтегрування правової освіти в зміст підготовки майбутніх педагогів, що передбачає включення курсів, присвячених освітньому, трудовому, адміністративному й міжнародному праву. По-друге, значущим чинником є орієнтація на європейські стандарти й цінності, які відображають принципи захисту прав людини, забезпечення інклюзії та гендерної рівності. По-третє, основою правової поведінки педагога виступає академічна доброчесність, що формує відповідальність за результати власної освітньої й наукової діяльності. По-четверте, ефективності сприяє використання інтерактивних методів навчання, зокрема кейс-методу, рольових ігор,

моделювання правових ситуацій, які дозволяють практично оволодівати нормами права. Важливим також є створення освітнього середовища, орієнтованого на розвиток правосвідомості, критичного мислення та здатності приймати рішення в межах закону. Нарешті, міждисциплінарна взаємодія педагогічних і правових дисциплін забезпечує цілісність підготовки та дозволяє формувати комплексне бачення правових основ професійної діяльності.

Тож у контексті євроінтеграційних процесів *правова компетентність педагогів* формується як складна система знань, умінь і цінностей, що забезпечує їхню здатність діяти в правовому полі, бути носіями європейських демократичних засад у професійному й суспільному житті. Вона постає професійною характеристикою, чинником розвитку правової культури, громадянського суспільства й інтеграції української освіти до європейського освітнього простору.

Правова компетентність педагогів у контексті євроінтеграційних процесів має принципове значення як для їхньої професійної діяльності, так і для розвитку суспільства загалом. У професійній площині вона забезпечує здатність педагога орієнтуватися в сучасному законодавчому полі, дотримуватися норм освітнього, трудового й адміністративного права, реалізовувати принципи академічної доброчесності, захищати права й свободи здобувачів освіти. Правово компетентний педагог стає носієм демократичних цінностей і правових норм, здатним створювати освітнє середовище, засноване на законності, відповідальності й повазі до особистості.

З точки зору суспільного розвитку правова компетентність педагогів відіграє роль чинника формування правової культури громадян, оскільки саме педагог – учитель чи викладач – виступає одним з провідників ідей справедливості, свободи, рівності й толерантності у свідомість молодого покоління. У контексті євроінтеграції це набуває особливого значення, адже сприяє гармонізації української системи освіти з європейськими стандартами, зміцнює демократичні засади суспільства, забезпечує підготовку громадян, здатних діяти в умовах правової держави й інтегрованого європейського простору.

Удосконалення освітньої практики відповідно до вимог європейського правового простору через формування правової компетентності педагогів передбачає цілеспрямоване оновлення змісту, методів і форм підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Насамперед важливим напрямом є інтеграція правової освіти в освітні програми педагогічних спеціальностей, що забезпечить системне оволодіння знаннями про освітнє, трудове, міжнародне та європейське право. У цьому контексті значущим є включення до навчальних курсів тематичних модулів, присвячених правам людини, академічній доброчесності, гендерній рівності, інклюзії, захисту даних і цифровій безпеці, що відповідає сучасним європейським практикам.

Другим напрямом є посилення практико-орієнтованого компонента підготовки педагогів. Використання методів кейс-аналізу, моделювання правових ситуацій, рольових ігор і тренінгів дозволяє здобувати знання,

формувати практичні вміння діяти в правовому полі, приймати відповідальні рішення за врахування як національних, так і європейських норм.

Третім напрямом виступає розвиток системи підвищення кваліфікації педагогів з урахуванням новітніх європейських стандартів. Це може включати короткострокові курси, міжнародні освітні програми, участь у спільних проектах і стажуваннях, що сприятиме професійному зростанню педагогів та їхній адаптації до європейського правового середовища.

Важливим також є створення сприятливого освітнього середовища, орієнтованого на формування правосвідомості та правової культури. Університети та інші освітні й наукові установи мають забезпечити умови для дотримання академічної доброчесності, захисту прав здобувачів освіти та прозорості управлінських процесів.

Нарешті, перспективним напрямом є міждисциплінарна інтеграція педагогічних і правових знань у дослідженнях, наукових проектах та освітній практиці. Це дозволить педагогам засвоювати правові норми, застосовувати їх у поєднанні з методичними й культурологічними аспектами професійної діяльності.

Отже, правова компетентність педагогів виступає стратегічним ресурсом для підвищення якості освіти, утвердження України як демократичної, правової та європейсько орієнтованої держави

Удосконалення освітньої практики в контексті євроінтеграційних процесів має здійснюватися через оновлення змісту правової освіти, розвиток практичних навичок, підвищення кваліфікації педагогів за європейськими стандартами, формування правового освітнього середовища й міждисциплінарну інтеграцію знань. Це забезпечить відповідність української освіти вимогам європейського правового простору та сприятиме формуванню педагогів нового типу – правосвідомих, відповідальних і здатних інтегрувати демократичні цінності в професійну практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григоренко В. Л., Давидова М. О., Шевченко Н. О. Академічна доброчесність як ціннісний орієнтир формування культурної та етичної компетентностей майбутніх вихователів ЗДО. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 20. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16809818>

2. Джурило А. Загальноєвропейські рекомендації щодо академічної доброчесності в умовах інтеграції вітчизняної освіти до європейського освітнього простору. *Інноваційна професійна освіта*. 2022. № 5(6). С. 52–56. <https://doi.org/10.32835/2786-619X.2022.5.6.52-56>

3. Семенов О. Розвиток академічної культури здобувачів в освітньо-культурному просторі ЗВО в умовах воєнного часу. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Вип.12(10). С.103–109. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i10-016>

4. Суліма Ю., Деніжна С. Академічна доброчесність: етичне та нормативно-правове регулювання в університетському співтоваристві.

Університети і лідерство. 2020. № (10). С. 120–141.
<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2020-10-2-120-141>

5. Філіпенко Л. В., Думанський О. В., Козак О. В. Академічна добродішність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії.* 2023. №19. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380>

Любов СОРОКІНА

*доктор філософії в галузі права, науковий співробітник
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України*

Istvan LITVIN

*к.ю.н., директор Інституту освітнього та професійного розвитку
м. Будапешт (Угорщина)*

ПИТАННЯ ОХОРОНИ ТОВАРНИХ ЗНАКІВ У ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

З часу початку масового виробництва товарів підприємці почали використовувати спеціальні виділення для своєї продукції з загальної маси товарів, що надходять ринок, які індивідуалізують товар та його виробника. Ця індивідуалізація отримала назву товарного знаку. Товарний знак виконує ідентифікаційну, інформаційну та рекламну функції та відіграє важливу роль у розвитку світової економіки, особливо в галузях, орієнтованих на широкі верстви населення. В умовах масового споживання продукції прийнято говорити навіть про «брендову свідомість», що визначає психологію покупця. Вирішальним у виборі товару чи послуги стає проставлене ними виробником позначення (англ. brand), яке, у разі правової охорони, називається товарним знаком (англ. trade mark, франц. marque).

В Україні питання реєстрації торговельної марки регулюється Цивільним кодексом України та Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 року № 3689-ХІІ.

Правовими документами, що регулюють відносини у сфері міжнародної реєстрації торговельних марок є Паризька конвенція про охорону промислової власності, Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків та Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків.

У державах-членах ЄС спеціальне законодавство про товарні знаки почало складатися ще з середини ХІХ ст. У 1883 року положення про товарні знаки були включені до Паризької конвенції. Найважливішим джерелом міжнародного права за товарними знаками залишається Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 року у редакції Мадридського протоколу 1989 р., до якої у 2001 році приєдналися держави-члени Європейського Союзу. Договір про